

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของชุมชนหมอลำช้างวัดมัชฌิมาวาส ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี วิเคราะห์องค์ประกอบและกระบวนการทำฟ้อนของหมอลำกลอนทำนองขอนแก่น ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะเอกลักษณ์ในการแสดงหมอลำกลอนและหมอลำซิ่ง ตลอดจนวิเคราะห์การแสดงหมอลำช้างวัดมัชฌิมาวาสกับบริบททางสังคม จังหวัดอุดรธานี วิจัยใช้การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ แสดง การสาธิตจากศิลปินหมอลำ และการฝึกหัดของผู้วิจัย

ผลการศึกษาพบว่าชุมชนหมอลำช้างวัดมัชฌิมาวาส ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้มีกลุ่มศิลปินหมอลำเข้ามาก่อตั้งสำนักงานคณะหมอลำและเปิดธุรกิจการแสดงหมอลำประเภทต่างๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2502-2553 ระยะเวลา 50 ปี มีสำนักงานคณะหมอลำที่มีการเข้ามาตั้งขึ้นมากกว่า 80 คณะ ในบริเวณเดียวกันจนประชาชนในจังหวัดอุดรธานีเรียกกันว่า ชุมชนหมอลำ คุ่มหมอลำ และตลาดหมอลำ ศิลปะการแสดงหมอลำในชุมชนหมอลำช้างวัดมัชฌิมาวาส จังหวัดอุดรธานีมีวิวัฒนาการตามยุคสมัย ภายใต้ภาวะกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันในปัจจุบัน ศิลาวาดฟ้อนมีทั้งแบบท่าฟ้อนเกี่ยวหรือท่าฟ้อนแม่บท ศิลาวาดฟ้อนเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่ส่งผลให้ผู้ชมชื่นชอบผลงานด้านศิลปะการแสดงหมอลำ ซึ่งศิลปินหมอลำแต่ละคนจะมีลีลาวาดฟ้อนแตกต่างกันไป ท่าฟ้อนมีลักษณะการเลียนแบบธรรมชาติของมนุษย์ เลียนแบบกิริยาของสัตว์ และตัวละครในวรรณกรรม

การแสดงหมอลำในชุมชนหมอลำช้างวัดมัชฌิมาวาส จังหวัดอุดรธานีมีบทบาทในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอีสานพบว่าหมอลำซิ่งมีบทบาทในด้านความบันเทิงในฐานะมหรสพในงานประเพณีต่างๆ เป็นส่วนมาก ส่วนหมอลำกลอนมีบทบาทการให้ความรู้ การนำวัฒนธรรมอีสานในเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่น ประเพณีวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์มาประพันธ์เป็นกลอนลำที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางชีวิตสำหรับผู้ชมสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นชนบท การแสดงหมอลำในชุมชนหมอลำช้างวัดมัชฌิมาวาสมีบทบาทในการแก้ปัญหาของบริบททางสังคมคือ บทบาทเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย การแสดงหมอลำเพื่อรณรงค์ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ปัญหาสถานะโลกร้อน การควบคุม โรคติดต่อ และการแสดงหมอลำรณรงค์การป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ศิลปะการแสดงหมอลำจะยืนหยัดอยู่ได้ในสังคมจำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงตนเอง ให้เข้ากับยุคสมัยตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม แต่จะต้องให้อยู่ในศิลปะกลอุทิศขอบเขตในการแสดงของตน อีกทั้งจะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในการส่งเสริมศิลปะการแสดงหมอลำในชุมชนหมอลำช้างวัดมัชฌิมาวาส ให้อยู่เป็นสมบัติและเกียรติภูมิของชาวอีสานสืบไป

This study aimed to study the history of Molam community near Matchimawat temple, Makkhang, Muang District, Udon Thani and to analyze components and dancing patterns of Molamklon. The study showed the comparison of unique features between Molamklon performance (singing based) and Molamsing performance (dancing based) in the community. Moreover, this showed an analysis of Molam performance in the area and social contexts of the province. This research is conducted by studying documents involved, interviewing, observing the performance, demonstrating by the Molam artists, and practicing by the researcher.

The finding showed that, in the Molam community settled down near Matchimawat temple, Muang district, Udon Thani, there are groups of Molam artists having Molam offices and running business in many types of Molam performance since B.E. 2502 to 2553, for 50 years. The amount of Molam offices is more than 80 offices in the community area. It was named by Udon Thani people the Molam community, the Molam area or the Molam market. Under the globalization with high competition in the present, from the past the art of Molam performance has been developing until now. Dancing postures consist of standardized postures and created postures that are unique in a group. The uniqueness of dancing postures attracts the audiences to watch and admire Molam artists' performance. Individually, they have different dancing postures which are imitated and created from human nature, animal actions, and characters in Esan novels. A Molam dancing posture in the performance called "Fonkeaw"- a dancing posture that male dance close to female in order to touch female affectionately.

The Molam performance in the community of Matchimawat temple played significant roles in social contexts and traditional Esan cultures. The Molamsing performance has roles as entertainment activities played in many festivals mostly. On the other hand, The Molamklon performance has roles in entertaining, developing in singing arts, and having Esan cultures in local novels, traditional ways of living and history of the society which created composition of many poetries with morality in order to reflect the country people's ways of life. The performance also helps people solve social problems, support democracy, campaign for political election, concern environmental situation to preserve natural resources, realize global warming, know disease control and protect themselves from drugs. To be survival in a society, the art of Molam performance needs to be developed to suite the present situation and socio-economical changes, however it should be developed in range of Esan performance. In addition, There should be participations from government sector, private sector, and education sector to support the art of Molam performance in the community near Matchimawat temple to be a pride and property of Esan people forever.